

УДК 336.717.01

*Надія Руцишин, к. е. н., доцент
(доцент кафедри банківської справи, Львівська комерційна академія)*

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ БАНКІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ФОРМУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті висвітлено та узагальнено погляди науковців щодо сутності фінансових ресурсів банків. Наведено значення фінансових ресурсів у діяльності банків, банківської системи та економіки України. Окреслено та узагальнено підходи науковців щодо класифікації фінансових ресурсів банків.

Проаналізовано сучасні тенденції та особливості формування фінансових ресурсів банківської системи України за останніх п'ять років. Сформовано таблиці на основі даних Національного банку України і досліджено динаміку складу власних, залучених та позичених ресурсів банків України та дана оцінка темпу змін їхніх складових. На рисунках подано зміни в структурі фінансових ресурсів, власного, позиченого та залученого капіталу банків України та дана їх оцінка. Зроблено висновки за результатами дослідження та окреслено пропозиції щодо підтримання оптимального рівня складових ресурсного потенціалу банків України.

Ключові слова: фінансові ресурси банків, власний капітал банків, позичений капітал банків, залучений капітал банків.

*Надежда Руцишин, к. э. н., доцент
(доцент кафедры банковского дела, Львовская коммерческая академия)*

ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ БАНКОВ И ОСОБЕННОСТИ ИХ ФОРМИРОВАНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

В статье освещены и обобщены взгляды ученых о сущности финансовых ресурсов банков. Приведены значения финансовых ресурсов в деятельности банков, банковской системы и экономики Украины. Определены и обобщены подходы ученых о классификации финансовых ресурсов банков.

Проанализированы современные тенденции и особенности формирования финансовых ресурсов банковской системы Украины за последние пять лет. Сформировано таблицы на основе данных Национального банка Украины и исследована динамика состава собственных, привлеченных и заемных ресурсов банков Украины и дана оценка темпа изменений их составляющих.

© Руцишин Н. М., 2014

На рисунках приведені зміни в структурі фінансових ресурсів, власного, позиченого та залученого капіталу банків України та дана їх оцінка. Сделані висновки по результатам дослідження та намічені пропозиції по підтриманню оптимального рівня складових ресурсного потенціалу банків України.

Ключевые слова: фінансові ресурси банків, власний капітал банків, позичений капітал банків, залучений капітал банків.

*Nadiia Rushchyn, PhD
(Docent, Chair of Banking, Lviv Commercial Academy)*

FINANCIAL RESOURCES OF BANKS AND THEIR FORMATION FEATURES IN MODERN CONDITIONS

The article highlights and summarizes the views of scientists about the nature of the financial resources of banks. The article deals with the theoretical aspects of the nature of financial resources of the bank. The values in the financial resources of banks, the banking system and economy of Ukraine are described. Scientific approaches for the classification of financial resources banks are outlined and summarized.

Current trends and characteristics of financial resources of the banking system of Ukraine for the past five years are analyzed. Several tables based on data from the National Bank of Ukraine are formed and the dynamics of own, involved and borrowed resources in Ukraine banks are studied, as well as the appreciation of their constituents changes rates is given. In the figures the changes in structure of financial resources of banks in Ukraine are displayed, while their evaluation is given as well. The scientific views on the nature of financial resources of banks are summarized. The research results are formulated into conclusions. Several proposals for sustaining resource potential optimal levels of Ukraine banks constituents are given.

Keywords: financial resources of banks, banks' own capital, borrowed capital of banks, involved capital of banks.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки характеризується підвищенням вимог до банківської системи, яка повинна сприяти стійкому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності господарського комплексу в умовах поступової інтеграції у європейський та світовий економічний простір. Це обумовлене особливою роллю банків як провідних фінансових посередників, що забезпечують переміщення фінансових ресурсів між окремими регіонами, галузями господарства та суб'єктами економіки з метою задоволення їхніх потреб та запитів. Указані процеси вимагають від комерційних банків адекватного нарощування обсягів, оптимізації структури та вдосконалення організації ресурсної бази.

Достатня за обсягом та належним чином збалансована ресурсна база банків є важливою передумовою їхньої прибутковості, підтримки достатньої ліквідності та довіри з боку учасників ринку. Зміцнення ресурсної бази сприяє підвищенню можливостей банків у задоволенні поточних та інвестиційних потреб суб'єктів госпо-

дарювання і домогосподарств у додаткових фінансових ресурсах. Разом з тим, у сучасних умовах фінансової кризи в Україні помітно загострились проблеми формування та використання ресурсів банків. Необхідність прискорення розвитку виробництва та обмеженість фондового ринку спричинили надто високий попит на банківські кредити, що, в свою чергу, вимагає нарощування банківських ресурсів. Однак низький рівень монетизації економіки, низька ефективність виробництва, недостатній життєвий рівень населення та слабка довіра до банківської системи істотно ускладнюють вирішення цієї задачі. Особливо гостро стоїть проблема формування довгострокових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Істотний внесок у розвиток і вдосконалення теоретичних розробок і практичних рекомендацій щодо розкриття сутності фінансових ресурсів банку, здійснено такими авторами, як Алексеєнко М.Д., Васюренко О.В., Волохата К.О., Лаврушин О.І., Мараховська Т., Мороз А.М., Присяжнюк О.П., Шевцова М.Ю. та іншими. Дана проблематика досить складна, а тому є предметом дискусій та всебічного аналізу науковців та практиків.

Метою статті є висвітлення теоретичних підходів щодо сутності фінансових ресурсів банку, узагальнення класифікаційних ознак та розкриття їх значення, здійснення аналізу й оцінки сучасних тенденцій та особливостей формування фінансових ресурсів банківської системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення суті фінансових ресурсів. Деякі вчені ототожнюють фінансові ресурси банку та банківські ресурси. Тому, для визначення поняття «фінансові ресурси банку» слід порівняти наукові думки вчених (рис. 1).

Збільшення обсягів банківських ресурсів, при одночасному використанні банками різноманітних видів рахунків, дозволяє підвищити рівень контролю та довіри учасників розрахункових операцій при здійсненні процесів оплати продукції, робіт, послуг споживачами, оптимізувати структуру грошового обігу шляхом збільшення частки безготівкових розрахунків, підвищувати стабільність та керованість курсу гривні, а також стимулювати використання пластикових карток при розрахунках, що відповідає завданням залучення до користування ними якнайбільшої кількості суб'єктів економіки [10, с.199]. Не менш важливе значення має ресурсна база банків для стабілізації банківської системи, підвищення рівня ліквідності і керованості комерційних банків, що створює важливі передумови для розвитку економіки країни.

Ресурси комерційних банків в Україні є важливим, якщо не провідним, джерелом інвестування економіки. Це обумовлене двома групами чинників. З одного боку, стабілізація економіки та підвищення добробуту економічних суб'єктів, при посиленні їх впевненості в сталості грошової одиниці та надійності банківської системи, сприяють зростанню заощаджень. З другого боку, вкрай низька розвиненість фондового ринку та низький рівень довіри до суб'єктів цього ринку, слабка правова захищеність інтересів кредиторів грошового ринку взагалі незначно впливають на фондовий ринок у спрямуванні заощаджень на інвестиційні потреби. В цих умовах найдієвішим механізмом такого спрямування виявилось банківське кредитування, передумовою якого є формування ресурсної бази, в т.ч. і за рахунок заощаджень [11, с.70].

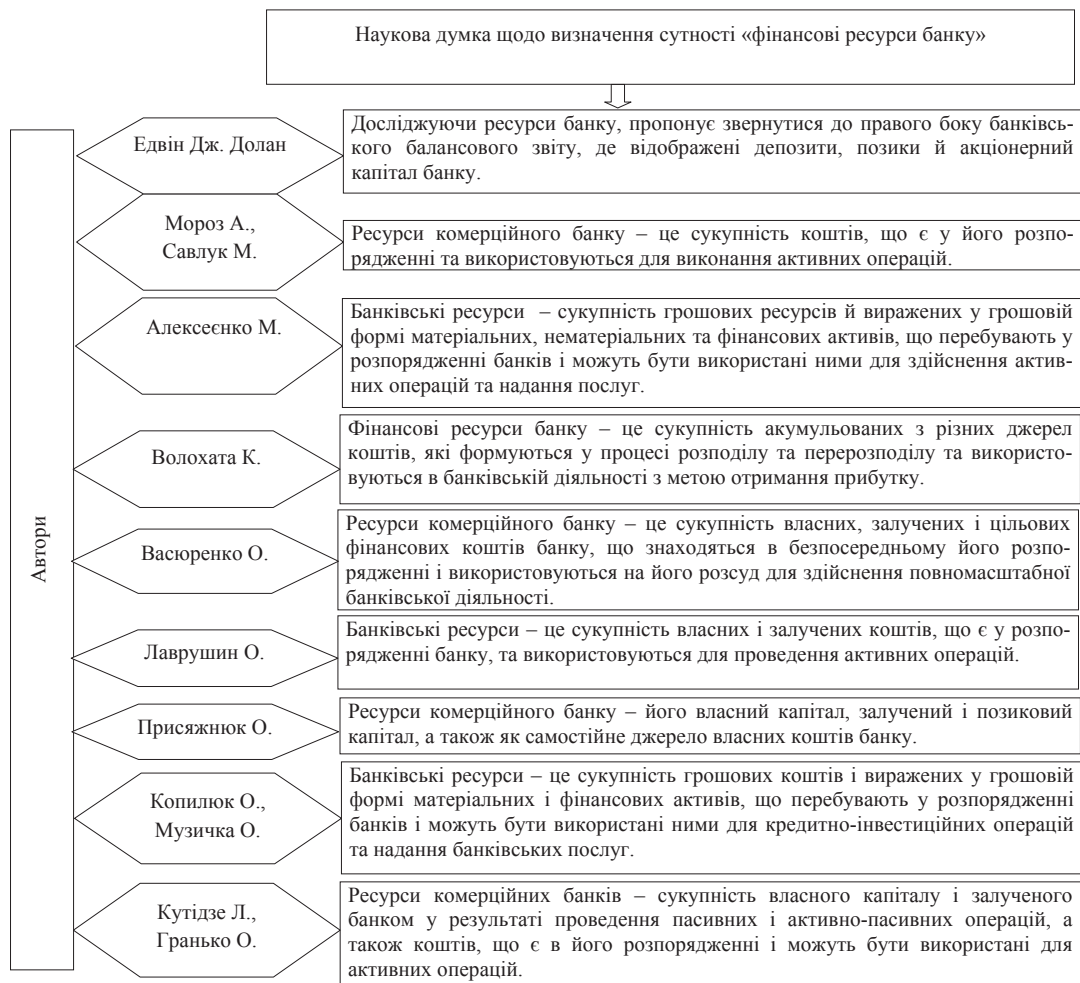

Рис. 1. Теоретичні підходи науковців щодо визначення сутності поняття «фінансові ресурси банку»

Джерело: складено на основі [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]

Досліджуючи роль ресурсної бази банків доцільно виокремити макроекономічний та мікроекономічний аспект її значення (рис. 2). Даний поділ дозволяє відокремити різні прояви значення ресурсів банків, які тісно пов'язані між собою. Реалізація аспектів значення ресурсної бази, що розглядаються на макрорівні, сприяє формуванню засад сталого розвитку банківської системи країни та економіки в цілому. Це одночасно створює передумови для покращення проявів значення ресурсної бази комерційних банків на мікрорівні [11, с.70, с.73].

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

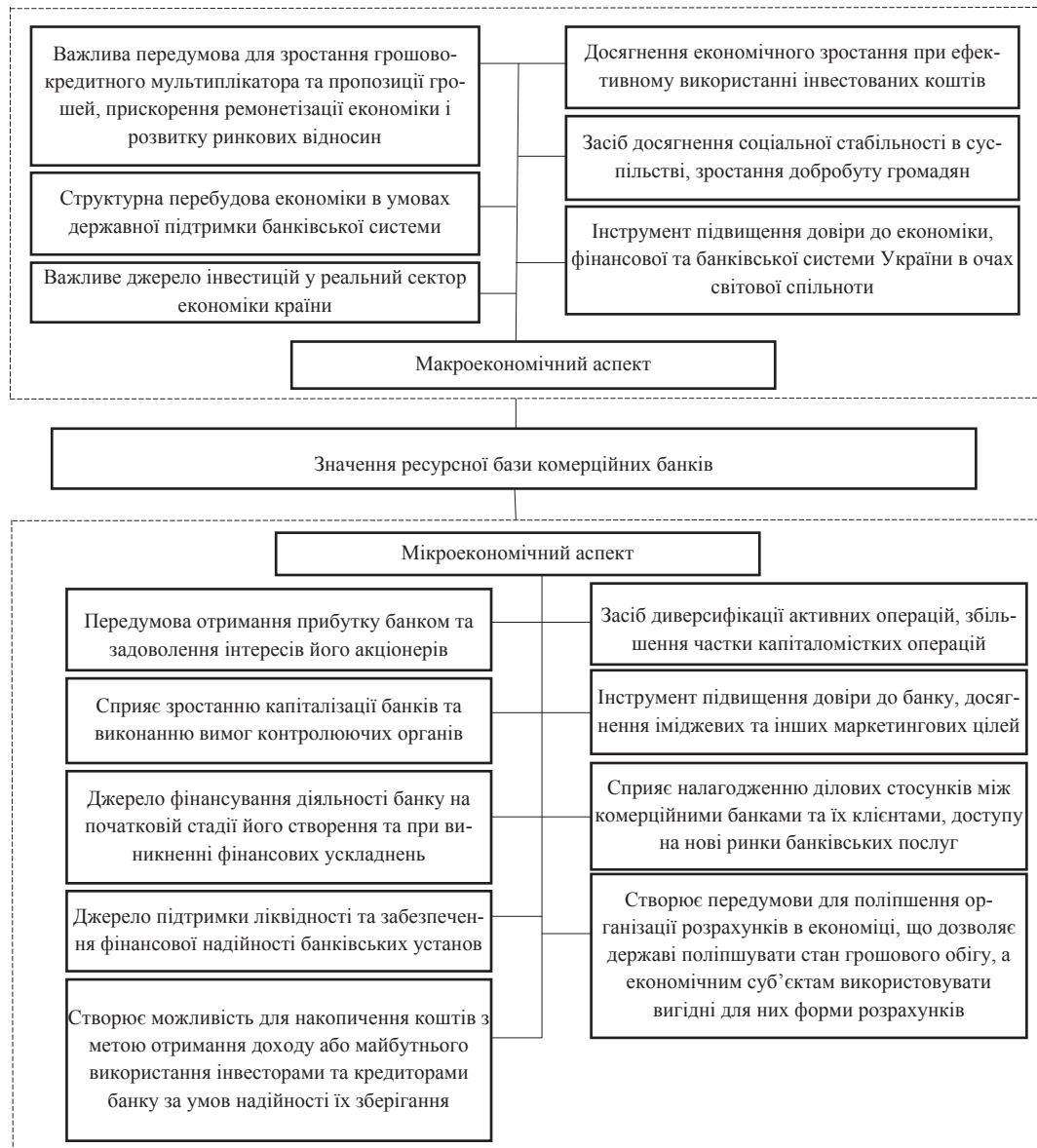

Рис. 2. Значення ресурсної бази комерційних банків

Джерело: складено на основі [11, с.70]

В економічній літературі не існує єдиного підходу до класифікації фінансових ресурсів банку. Такі вчені як Жуков Є.Ф., Кравцова Г.І., Лаврушин О.І. дотримуються думки, що при здійсненні банком тих чи інших операцій формуються такі види ресурсів: власні (статутний капітал банку, резервний та інші фонди банку, резерви на покриття різноманітних ризиків, нерозподілений прибуток) та залучені (кошти на поточних та інших рахунках клієнтів банку, кошти юридичних осіб, залучені у формі депозитів, кошти населення залучені у формі вкладів, кошти, отримані від інших банків та кредиторів) [6].

Власними джерелами банківських ресурсів є статутний капітал, сформований при створенні банку, і зароблений банком прибуток, що може перебувати в різних формах: у вигляді створених за рахунок прибутку фондів банків та нерозподіленого прибутку минулих років і звітного року і т.п.

Залучені ресурси можуть формуватися банками на депозитних і недепозитних засадах. До депозитів належать засоби, які розміщені в банку за бажанням клієнтів. Ресурси недепозитного характеру являють собою кошти, які залучаються до банку за його власною ініціативою. Залежно від умов залучення ресурсів депозитного характеру і можливості їх вилучення власником, депозити поділяються на термінові і до запитання.

Ресурси недепозитного характеру утворюються в банків у результаті випуску і продажу ними власних боргових цінних паперів (векселів, облігацій) або при купівлі ресурсів на міжбанківському ринку. В останньому випадку існують різні канали запозичення: від комерційних банків або від центрального банку.

Залежно від умов надання ресурсів Національним банком вони можуть бути цільовими і використовуватися банками для кредитування конкретних проектів та клієнтів або нецільовими, якими банки мають право розпоряджатися на власний розсуд [6, с. 110 – 115].

Деякі вчені класифікують банківські ресурси і за іншими ознаками, наприклад, за вартістю ресурсів, за впливом того чи іншого виду ресурсів на ліквідність і прибутковість банку [5, с. 89]. Беручи до уваги вартість ресурсів, Вовчак О. Д. виділяє три їх групи: безкоштовні, дешеві і дорогі. До першої групи ресурсів належить в основному частина власних коштів банку, джерелом яких є прибуток. Безкоштовними можуть бути також ресурси, що являють собою залишки по рахунках клієнтів, за якими не передбачене нарахування відсотків. Дешевими ресурсами, як правило, є депозити до запитання. До дорогих можна зарахувати строкові депозити і ресурси, куплені на міжбанківському ринку [12, с. 56].

Вчені Волохата К. О. та Волохата В. Є. залучені ресурси, в свою чергу, поділяють за типами клієнтів: банки, юридичні особи, фізичні особи [4, с. 148].

Такі вчені як Версаль Н. І. та Шевцова М. Ю. за джерелами формування поділяють фінансові ресурси на стартові та створені в процесі діяльності банку. До стартових ресурсів належить статутний капітал, а до створених в процесі діяльності – залучені кошти та нерозподілений прибуток [13, с.162]. Така класифікація враховує час створення фінансових ресурсів, проте не акцентує увагу на характері залучення фінансових ресурсів.

У свою чергу деякі вчені на чолі із Землячовим С.В. розподіляють ресурсну базу банку на постійну частину, тобто ресурси, що постійно знаходяться у розпорядженні банку та можуть вилучатися тільки при його ліквідації або реорганізації (кошти статутного фонду) і тимчасову частину, тобто ресурси, що знаходяться у розпорядженні банку протягом визначеного терміну (залучені і запозичені кошти) [11, с. 69]. Дана класифікація дозволяє визначити ступінь сталості ресурсної бази банку та вжити заходів для підвищення його фінансової міцності.

Найпоширенішою в економічній літературі є класифікація фінансових ресурсів банку за характером їх залучення: власні, позичені та залучені. Прихильниками даного підходу є такі науковці як Присяжнюк О. П., Хаб'юк О. та ін [7]. Поряд з тим, фінансові ресурси банку поділяють за можливістю прогнозування їхнього розміру. При цьому виділяють ресурси, що піддаються прямому (фонди банку і нерозподілений прибуток) і непрямому прогнозуванню (кошти в розрахунках, залиш-

ки тимчасово вільних коштів на розрахункових рахунках підприємств і організацій, деякі інші джерела банківських ресурсів). Проте, ці підходи до класифікації розглядають джерела формування фінансових ресурсів лише за однією ознакою. Для всебічного уявлення сформовано інтегральну класифікацію джерел формування фінансових ресурсів банківських установ (рис. 3).

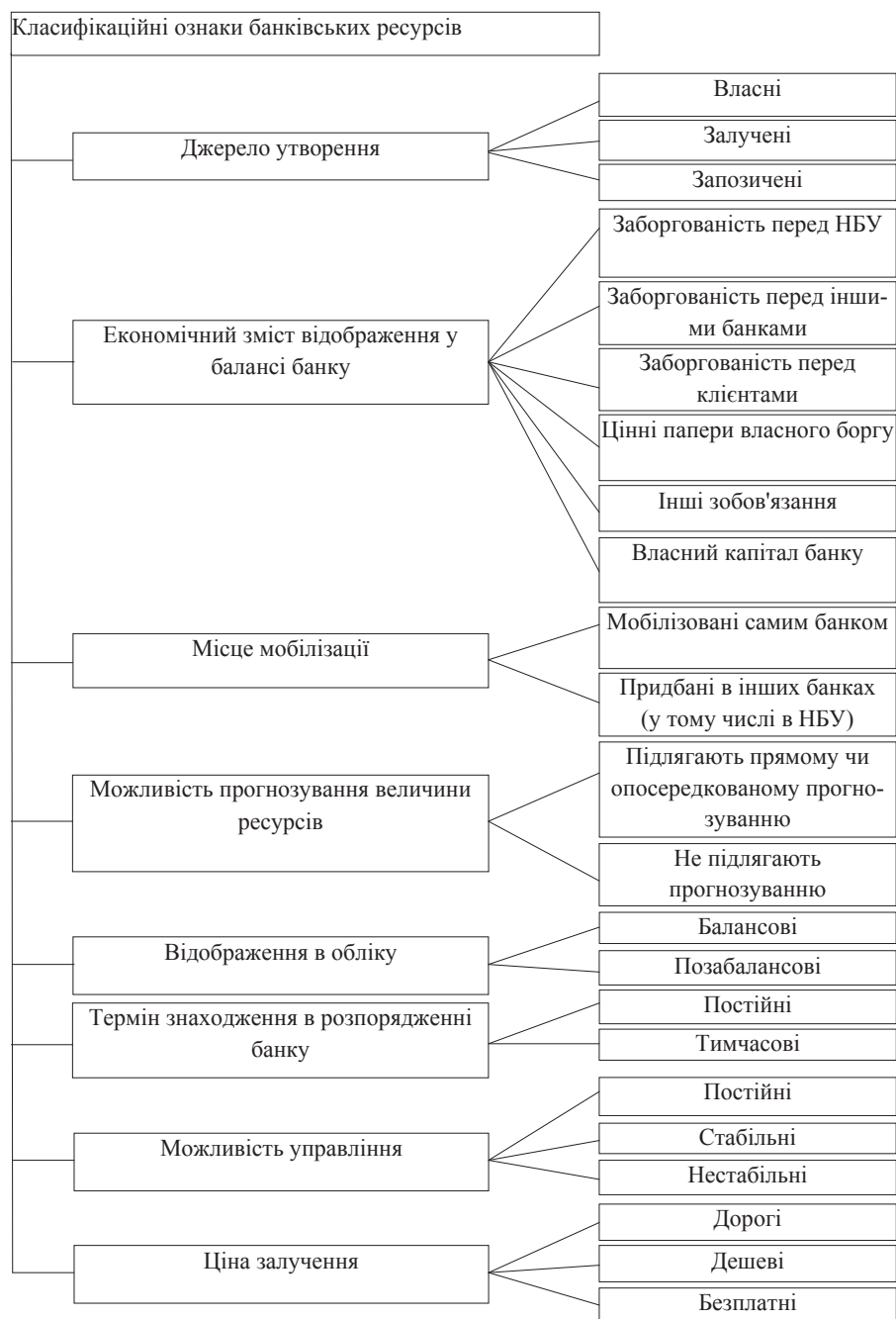

Рис. 3. Класифікація фінансових ресурсів банку

Джерело: складено на основі [12]

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Таким чином узагальнена класифікація є систематизованою та охоплює різні джерела формування фінансових ресурсів, що дозволяє простежити причинно-наслідкові зв'язки у процесі формування фінансових ресурсів банків та здійснити відповідні заходи щодо збільшення обсягів таких ресурсів.

Фінансові ресурси банків відіграють важливу роль у їх функціонуванні і досягненні своїх стратегічних завдань та цілей. Тому їх аналіз є вкрай необхідним в першу чергу для прийняття виважених управлінських рішень для досягнення цих цілей. Безумовно, управлінські рішення не базуються тільки на результатах аналізу фінансових ресурсів, вони також опираються на результати загального аналізу банків, складовою якого є аналіз його фінансових ресурсів, а також на результати аналізу навколишнього економічного середовища, переваг та особливостей конкурентів і поточної ситуації на ринку банківських послуг. Структура фінансових ресурсів банків України характеризується такими даними (табл. 1):

Таблиця 1. Динаміка складу фінансових ресурсів банків України за 2009 – 2013 рр., тис. грн

Показники	На 01.01.2010 р.	На 01.01.2011 р.	На 01.01.2012 р.	На 01.01.2013 р.	На 01.01.2014 р.	Відхилення (+, -), 2013/2009 р.	Темп змін 2013/2009 р. рази
Фінансові ресурси банків України	873449574	942083994	1054272287	1127179379	1277508651	404059077	1,5
1.Зобов'язання банків України, в т.ч.:	753241949	804358877	898785345	956983118	1084909687	331667738	1,4
1.1. Залучений капітал банків України	397139236	482456388	559910290	630344767	747310048	350170812	1,9
а. Позичений капітал банків України	318707155	295011396	292531601	257971998	261206935	-57500220	0,8
1.3. Інші зобов'язання банків України	37388656	26891073	46343447	68666352	76392703	39004047	2,0
3. Власний капітал банків України	120207619	137725113	155486926	170196262	192598964	72391345	1,6

Джерело: складено на основі [14]

За останні п'ять років банки України значно розширили масштаби своєї діяльності. Фінансові ресурси банків України збільшились на 404 059 077 тис. грн, або у 1,5 раза. Їхній обсяг на 01.01.2014 р. склав 1 277 508 651 тис. грн, а на 01.01.2010 р. – 873 449 574 тис. грн. Основною складовою фінансових ресурсів банків України є зобов'язання, які складаються із залученого та позиченого капіталу і становлять близько 85 – 90 % загального обсягу ресурсів, що в цілому відповідає світовій банківській практиці. Зобов'язання банків за аналізований період зросли на

331 667 738 тис. грн, або в 1,4 раза, в тому числі залучені ресурси становили 397 139 236 тис. грн на 01.01.2010 р. і збільшили обсяг до суми 747 310 048 тис. грн на 01.01.2014 р., в 1,9 разів, проте позичені ресурси зменшились на 57 500 220 тис. грн і на 01.01.2014 р. склали 261 206 935 тис. грн, тобто на 16,1%. Отже, значну частину у структурі зобов'язань складають залучені кошти банку. Інші зобов'язання банків України за досліджуваний період збільшились з 37 388 656 тис. грн станом на 01.01.2010 р. до 76 392 703 тис. грн, тобто на 39 004 047 тис. грн або в 2,0 рази, разом з тим питома вага також збільшилась на 1,7%.

Динаміка структури фінансових ресурсів банків України за 2009 – 2013 рр. зображена на рис. 4.

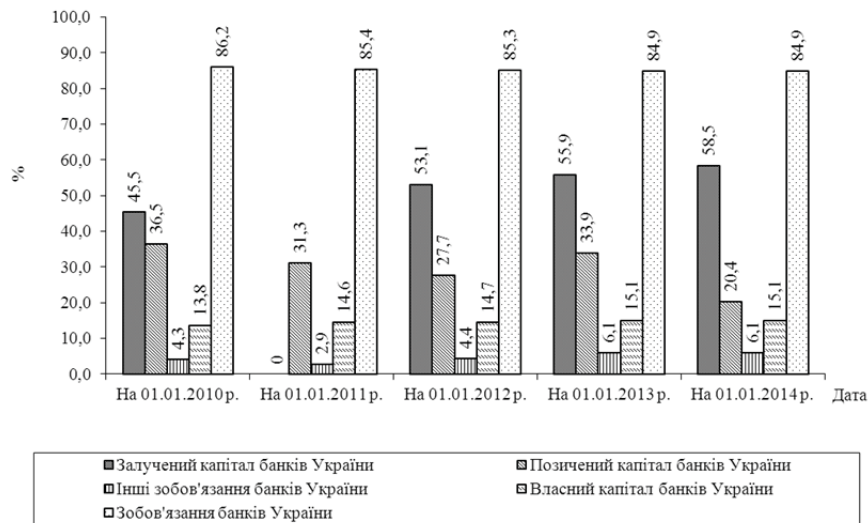

Рис. 4. Динаміка структури фінансових ресурсів банків України за 2009 – 2013 рр.
Джерело: складено на основі [14]

Власний капітал банків України за 2009 –2013 рр. збільшився на 72 391 345 тис. грн або в 1,6 раза, і станом на 01.01.2014 р. становив 192 598 964 тис. грн.

Питома вага зобов'язань банків України у загальних джерелах формування фінансових ресурсів знизилась з 86,2% на 01.01.2010 р. до 84,9% на 01.01.2014 р., це свідчить про вплив коштів з банківської системи країни. Причиною стало зменшення показників у структурі позиченого капіталу і протягом аналізованого періоду їх частка мала тенденцію до зниження на 16,0%. За досліджуваний період спостерігається поступове зростання питомої ваги власного капіталу в загальній сукупності фінансових ресурсів банків України з 13,8% на 01.01.2010 р. до 15,1% на 01.01.2014 р.

Таким чином, ризики, які викликані фінансовою кризою та нестабільною економічною ситуацією в країні, покриваються зростанням власного капіталу.

Динаміку фінансових ресурсів найбільших банків I групи за розміром активів наведено в табл. 2, серед яких значну частку займає ПАТ «Приватбанк». За останні 5 років розмір фінансових ресурсів збільшився лише в ПАТ КБ «Приватбанк» на 128 424 726 тис. грн, АТ «Ощадбанк» на 43641511 тис. грн, АТ «Укрексімбанк» на 37 152 165 тис. грн. По решті банків з I групи, фінансові ресурси за аналізований

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

період зменшили свій обсяг, а саме ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» знизив суму на 10 587 902 тис. грн та ПАТ «Укрсоцбанк» на 600 230 тис. грн.

Таблиця 2. Динаміка фінансових ресурсів банків України та деяких банків І групи за розміром активів 2009 – 2013 рр., тис. грн

Показники	На 01.01.2010 р.	На 01.01.2011 р.	На 01.01.2012 р.	На 01.01.2013 р.	На 01.01.2014 р.	Відхилення (+, -), 2013р./2009р.	Темп змін 2013р./2009р. рази
Фінансові ресурси банків України	873449574	942083994	1054272287	1127179379	1277508651	404059077	1,5
у тому числі:							
1) Приватбанк	86066131	113437222	145118473	172428712	214490857	128424726	2,5
2) Ощадбанк	59926579	59019133	73968478	85995536	103568090	43641511	1,7
3) Укрексімбанк	57196892	73171643	75103435	87948878	94349057	37152165	1,6
4) Райффайзен Банк Аваль	54048003	55100385	51347408	47694486	43460101	-10587902	0,8
5) Укрсоцбанк	43656898	41603497	40206926	38829858	43056668	-600230	1,0

Джерело: складено на основі [14]

Динаміка структури фінансових ресурсів банків України, у т. ч. банків І групи за розміром активів за 2009 – 2013 рр. зображена на рис. 5. За аналізований період питома вага ПАТ КБ «Приватбанк» у структурі фінансових ресурсів України у 2009 р. склала 9,9%, а до кінця 2013 р. зросла на 6,9% і склала 16,8%. Темп змін ресурсної бази АТ «Ощадбанк» протягом останніх п'ять років зріс майже у 1,7 раза, завдяки позитивній динаміці в обсягах фінансових ресурсів банку з 59 926 579 тис. грн. до 103 568 090 тис. грн. Сума фінансових ресурсів АТ «Укрексімбанк» збільшилась на 37 152 165 тис. грн, а питома вага у складі фінансових ресурсів банків України зросла на 0,8%.

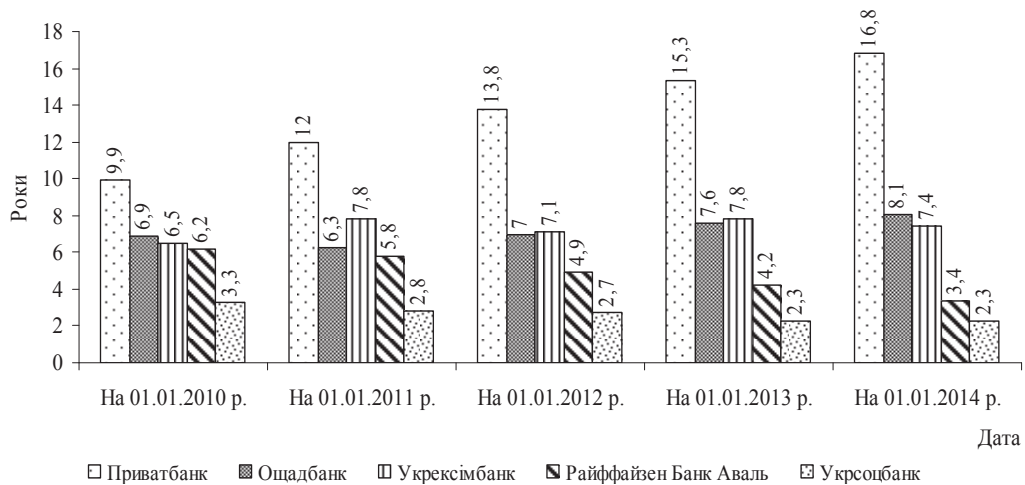

Рис. 5. Динаміка структури фінансових ресурсів банків України, у т. ч. банків I групи за розміром активів за 2009 – 2013 рр.

Джерело: складено на основі [14, 15]

Спостерігаючи за змінами в ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», видно, що ресурсний потенціал банку зменшився з 54 048 003 тис. грн станом на 01.01.2010 р. до 43 460 101 тис. грн на 01.01.2014 р. ПАТ «Укрсоцбанк» як один із числа найбільших банків I групи за розміром активів, за аналізований період, знизив свою частку в структурі фінансових ресурсів українських банків з 3,3% до 2,3%.

Власний капітал є одним із найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, забезпечення фінансової стійкості, стабільної та захисту вкладів. Склад власного капіталу банків України за 2009 – 2013 рр. відображено в табл. 3.

Із даних табл. 3 видно, що сума статутного капіталу банків України на 01.01.2014 р. зросла на 64789951 тис. грн, порівняно з 01.01.2010 р. Поряд з тим, емісійні різниці на 01.01.2014 р. збільшились на 7 383 831 тис. грн, порівняно з початком 2010 р.

За аналізований період спостерігається незначне, підвищення частки незареєстрованих внесків до статутного капіталу – в 8,03 раз. Проте, за весь досліджуваний період спостерігається непокритий збиток в банках України, який найбільшого значення досяг на 01.01.2012 р. 51552459 тис. грн., однак на кінець 2013р. він дещо зменшився і склав 46913481 тис. грн. Дана тенденція пов'язана з фінансово-економічною кризою в державі.

Динаміка структури власного капіталу банків України за 2009-2013рр. зображена на рис. 6. За досліджуваний період частка статутного капіталу зросла за на 3,63% (з 99,15% на 01.01.2010 р. до 95,52% на 01.01.2014р.), однак відбулось зменшення частки непокритого збитку з -25,65 % на 01.01.2010 р. до -24,36% на 01.01.2014 р. Поряд із цим, спостерігаємо значне зниження частки резервних та інших фондів банку на 6,62% і на 01.01.2014 р. вони склали 6,45% та незначне зменшення резервів переоцінки – з 8,19% станом на 01.01.2010 р. до 6,45% станом на 01.01.2014 р.

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Таблиця 3. Динаміка складу власного капіталу банків України за 2009 – 2013 рр., тис. грн

Показники	На 01.01.2010 р.	На 01.01.2011 р.	На 01.01.2012 р.	На 01.01.2013 р.	На 01.01.2014 р.	Відхилення (+, -), 2013р./2009р.	Темп змін 2013р./ 2009р., рази
Усього власний капітал у тому числі:	120207619	137725113	155486926	170196262	192598964	72391345	-
1. Статутний капітал	119188503	145857209	171864665	176238831	183978454	64789951	-3,63
2. Емісійні різниці	6291971	8151700	9204330	11693581	13675802	7383831	1,85
3. Незареєстровані внески до статутного капіталу	-2931	-20243	-23737	876242	15444080	15441149	8,03
4. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-30830148	-41646122	-51552459	-50947120	-46913481	-16083333	-1,28
5. Резервні та інші фонди банку	15712303	13011792	12024640	19226709	12415165	-3297138	-6,62
6. Резерви переоцінки	9847921	12370777	13969483	13108021	13998943	4151022	-0,92

Джерело: складено на основі [14]

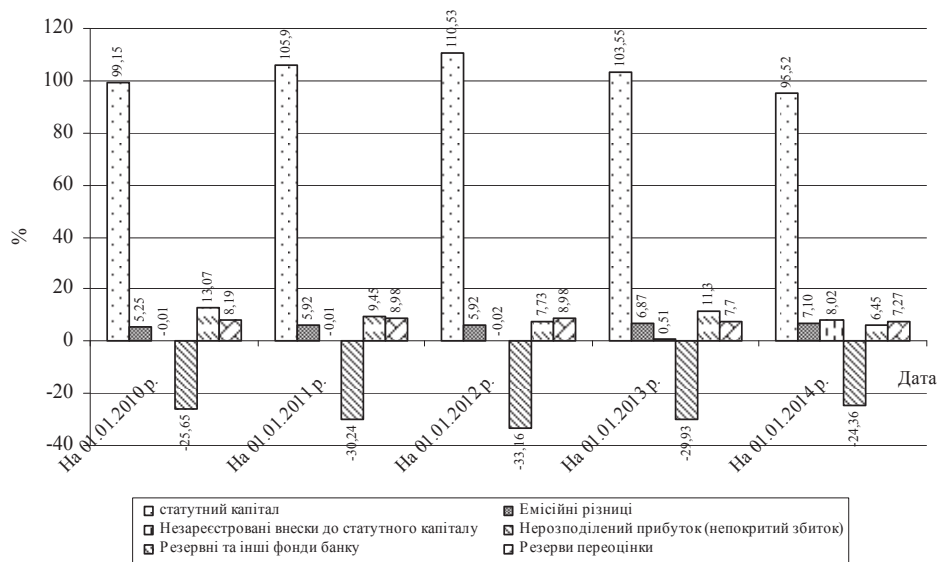

Рис. 6. Динаміка структури власного капіталу банків України за 2009 – 2013 рр.
Джерело: складено на основі [14]

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Розглянемо зміни в складі залучених ресурсів банків України протягом 2009 – 2013 рр. в розрізі депонентів (табл. 4). Аналіз складу залучених фінансових ресурсів банку дає можливість оцінити значимість кожного із джерел формування.

Таблиця 4. Динаміка складу залучених ресурсів банків України за 2009-2013 рр., тис. грн

Показники	На 01.01.2010 р.	На 01.01.2011 р.	На 01.01.2012 р.	На 01.01.2013 р.	На 01.01.2014 р.	Відхилення (+, -), 2013р./2009р.	Темп змін 2013р./2009р. рази
1. Депозити юридичних осіб	136094327	164371646	214363498	227725028	261021859	124927532	1,9
2. Депозити фізичних осіб	213541657	275074581	310545376	369906236	441892374	228350717	2,1
3. Інші залучені кошти	47503252	43010161	35001416	32713503	44395816	-3107436	0,9
Усього залучені ресурси банків України	397139236	482456388	559910290	630344767	747310048	350170812	1,9

Джерело: складено на основі [14]

У складі залучених ресурсів банку за останні п'ять років склалися такі тенденції. По-перше, протягом аналізованого періоду спостерігалася збільшення обсягів депозитів фізичних осіб з 213 541 657 тис. грн на 01.01.2010 р. до 441 892 374 тис. грн на 01.01.2014 р., або у 2,1 раза, тобто вклади населення почали відігравати вагомую роль у формуванні фінансових ресурсів банку.

По-друге, закріпилася тенденція до збільшення коштів юридичних осіб у структурі ресурсів банків, які за останні п'ять років зросли на 124 927 532 тис. грн і на 01.01.2014 р. склали 261 021 859 тис. грн, що також позитивно вплинуло на формування фінансових ресурсів банків України.

Збільшення частки депозитів фізичних осіб та стабільна частка депозитів юридичних осіб призводить до розширення можливостей у здійсненні активних операцій. Інші залучені кошти склали незначну частку у складі залучених ресурсів банку за 2009 – 2013 рр. і на 01.01.2014 р. їхня частка склала 5,9% (рис. 7).

Проте зменшення інших залучених коштів не вплинуло на загальну тенденцію залучених ресурсів банків.

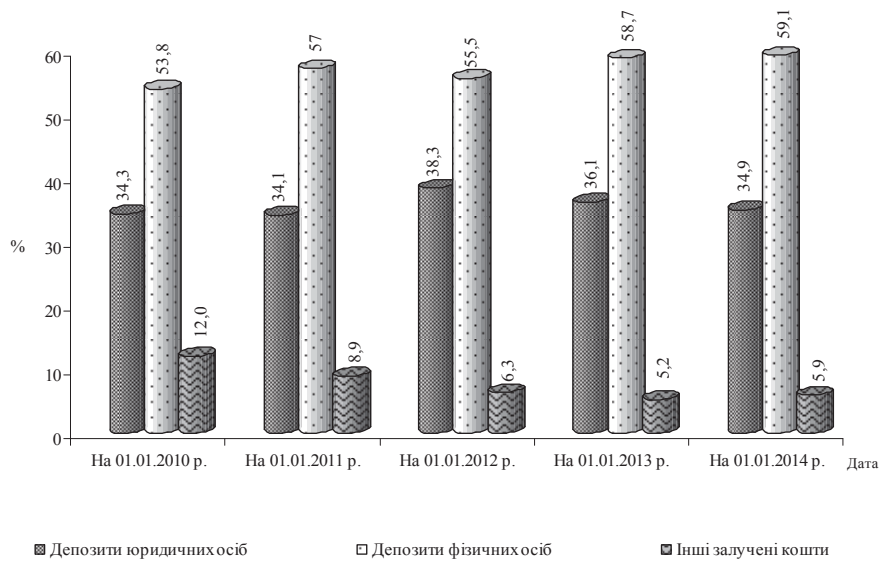

Рис. 7. Динаміка структури залучених ресурсів банків України за 2009 – 2013 рр.

Джерело: складено на основі [14]

Наступною складовою зобов'язань банків України є позичений капітал. У табл. 5. наведені зміни, що відбулись у складі позиченого капіталу за 2009 – 2013 рр. У загальній структурі позиченого капіталу банків України на кінець 2009 р. найбільшу частку становили кошти банків – 86,1% (рис. 8). Однак за аналізований період вони зменшились з 274 300 457 тис. грн на 01.01.2010 р. до 208 853 911 тис. грн на 01.01.2014 р., тобто на 65 446 546 тис. грн (в 0,8 раза), при цьому їхня частка також зменшилась на 6,1%.

Таблиця 5. Динаміка складу позичених ресурсів банків України за 2009-2013 рр., тис. грн

Показники	На 01.01.2010 р.	На 01.01.2011 р.	На 01.01.2012 р.	На 01.01.2013 р.	На 01.01.2014 р.	Відхилення (+, -), 2013/2009 р.	Темп змін 2013/2009 р., рази
1. Кошти банків	274300457	249518874	250263969	213709791	208853911	-65446546	0,8
2. Боргові цінні папери, емітовані банками	13487963	9077559	7344773	11037858	12702096	-785867	0,9
3. Субординований борг	30918735	36404098	34922859	33224349	39650929	8732194	1,3
Усього позичені ресурси банків України	318707155	295011396	292531601	257971998	261206935	-57500220	0,8

Джерело: складено на основі [14]

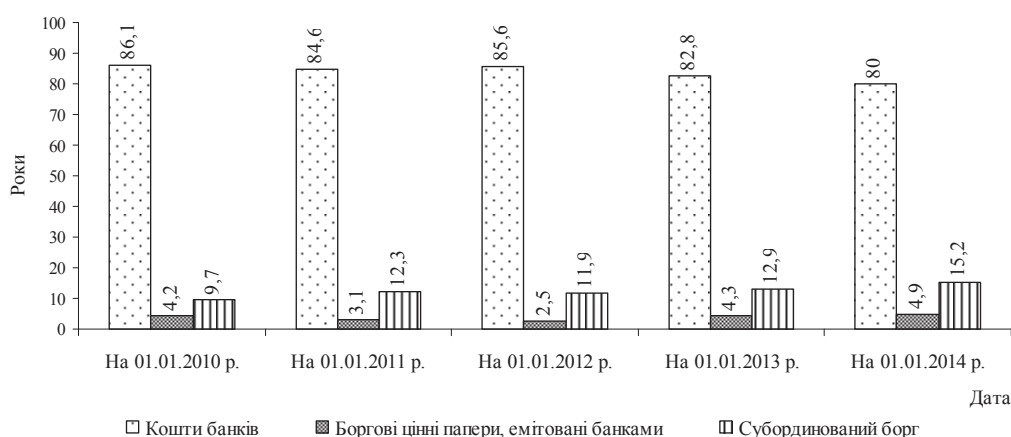

Рис. 8. Динаміка структури позичених ресурсів банків України за 2009 – 2013 рр.
Джерело: складено на основі [14]

Суббординований борг за 2009 – 2013 рр. збільшився на 8 732 194 тис. грн, тобто у 1,3 раза і також збільшилася питома вага в загальній сукупності позиченого капіталу банків України на 5,5%. Сума боргових цінних паперів, емітованих банками зменшилась на 785 867 тис. грн і на 01.01.2014 р. становила 12 702 096 тис. грн, проте їхня частка зросла на 0,7%.

Отже, залучений та позичений капітал банків України є основою його функціонування та фундаментом здійснення активних операцій.

Висновки та пропозиції. Фінансові ресурси банку як грошові ресурси формуються за рахунок власних, залучених і запозичених джерел та використовуються у банківській діяльності. Трагування банківських фінансових ресурсів визначається специфікою діяльності банківських установ, які, з одного боку виступають як фінансові інститути, що беруть участь у перерозподілі фінансових ресурсів, а з іншого – як суб'єкти господарювання, які використовують фінансові ресурси у своїй діяльності. Разом з тим, фінансові ресурси відіграють в діяльності банківських установ визначальну роль, бо саме від їхнього стану залежить успішність банківської діяльності та розвиток банківської системи України в цілому.

Банківські ресурси класифікують за джерелами утворення, за економічним змістом відображення у балансі, за місцем мобілізації, за можливістю прогнозування величини ресурсів, за відображенням в обліку, за терміном знаходження в розпорядженні банку, за можливістю управління, за ціною залучення, що дозволяє простежити причинно-наслідкові зв'язки у процесі формування фінансових ресурсів банків та здійснити відповідні заходи щодо збільшення обсягів таких ресурсів.

Аналіз складу та структури фінансових ресурсів банків дає можливість оцінити роботу банків щодо залучення нових джерел коштів. При формуванні залучених коштів банк має дуже обережно підходити до різноманітних джерел, оскільки майже всі залучені і позичені кошти є платними для банку. Залучені і запозичені кошти банків є одночасно їх кредитними ресурсами, тому доцільно залучати таку суму коштів, яку в подальшому можна розмістити в активах як кредити. Значне перевищення залучених коштів над кредитами може призвести до збитковості кредитних операцій банку, тому потрібно підтримувати на оптимальному рівні склад фінансових ресурсів банків з метою уникнення негативних наслідків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Долан Э. Дж. Деньги. Банковское дело и денежно-кредитная политика / Э. Дж. Долан ; пер. с англ. В. Лукашевича и др. ; под общ. ред. В. Лукашевича, М. Ярцева. – СПб. : «Санкт-Петербург оркестр», 1996. – 496 с
2. Мороз А.М. Банківські операції: підручн. / [А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.]; За ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2010. – С. 384 .
3. Алексеенко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики: [монографія] / М. Д. Алексеенко. – К. : КНЕУ, 2012. – 276 с.
4. Волохата К.О. Сутність і значення ресурсної бази банків / К. О. Волохата // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 1. – С. 147 – 154.
5. Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посібник / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. – К.: Знання, 2006. – 463 с.
6. Лаврушин О.І. Формування фінансових ресурсів комерційних банків / О.І. Лаврушин, С.Л. Коваль // Фінанси України. – 2011. – №7. – С. 110 – 115.
7. Присяжнюк О.П. Джерела формування та зміцнення ресурсної бази комерційних банків в Україні. / О.П. Присяжнюк // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – 2011. – №31. – Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2011_31/11_31_27.pdf.
8. Копилюк О. І. Банківські операції : навч. посібник / О. І. Копилюк, О. М. Музичка. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 536 с.
9. Кутідзе Л.С. Структура залучення фінансових ресурсів комерційним банком: фінансових ресурсів комерційним банком / Л.С. Кутідзе, О.А. Гранько // Економічний простір. – 2009. – №23/2. – С. 131 – 139.
10. Нескорородева І.І. Дослідження сутності фінансових ресурсів банку / І.І. Нескорородева, Ю.І. Єфімова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 38. – С. 199 – 203.
11. Землячов С.В. Сутність, джерела формування та значення ресурсної бази комерційних банків [Електронний ресурс] / С.В. Землячов // Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. – Режим доступу / <http://www.nbuv.gov.ua>.
12. Вовчак О.Д. Кредит і банківська справа: підручн. / О.Д. Вовчак, Н.М. Руцишин, Т. Я. Андрейків – К.: Знання, 2008.– 564 с.
13. Шевцова М. Ю. Оптимізація формування ресурсної бази банку / М. Ю. Шевцова, Г.Е. Бурчак // Вісник Днепропетровського університету. Серія «Економіка». – 2011. – № 5(3). – С. 161 – 170.
14. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу / <http://www.bank.gov.ua>.
15. Офіційний сайт Національного рейтингового агентства «Рюрік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://turik.com.ua>.

REFERENCES

1. Dolan Ye. Dzh. Dienhi. *Bankovskoe delo i denezhno-kreditnaia politika* [Money. Bank Business and monetary-credit Policy] / Ye. Dzh. Dolan; per. s anhl. V. Lukashevycha I dr. ; pod obshch. Red. V. Lukashevycha, M. Iartseva. – SPb.: «Sankt-Peterburh orkestr», 1996. – 496 p.
2. Moroz A.M. *Bankivski operatsii: pidruchn.* [Banking operations: textbook.] / [A.M. Moroz, M.I. Savluk, M.F. Pukhovkina ta in.]; Za red. d-ra ekon. nauk, prof A.M. Moroza. – K.: KNEU, 2010. – P. 384.
3. Alekseienco M.D. *Kapital banku: pytannia i praktyky* [Capital Bank: theory and practice: a monograph]: monohrafiia / M.D. Alekseienco. – K.: KNEU, 2012. – 276 p.
4. Volokhata K.O. *Sutnist I znachennia resursnoi bazy bankiv* [The essence and importance of banks' resources] / K.O. Volokhata // *Visnuk Universitetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy*. – 2011. – № 1. – P. 147 – 154.
5. Vasiurenko O.V. *Ekonomicnyi analiz diialnosti komertsiiynkh bankiv: navgh. posibnyk* [Economic analysis of commercial banks: textbook] / O.V. Vasiurenko, K.O. Volokhata. – K.: Znannia, 2006. – 463 p.
6. Lavrushyn O.I. *Formuvannia finansovyh resursiv komertsiiynkh bankiv* [Formation of funds of commercial banks] / O.I. Lavrushyn, S.L. Koval // *Finansy Ukrainy*. – 2011. – № 7. – P. 110 – 115.
7. Prysiazhniuk O.P *Dzherela formuvannia ta zmitsnennia resursnoi bazy komertsiiynkh bankiv v Ukraini* [Sources of strengthening and resource base of commercial banks in Ukraine] / O.P. Prysiazhniuk // *Problemy*

ta perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy: zb. Nauk. Prats. – 2011. – №31. – Rezhym dostupu do zhurn.: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2011_31/11_31_27.pdf.

8. Kopyliuk O.I. *Bankivski operatsii: navch. posibnyk* [Banking operations: textbook] / O.I. Kopyliuk, O.M. Muzychka. – K. : Tsentri uchbovoi literatury, 2012. – 536 p.

9. Kutidze L.S. *Struktura zaluchennia finansovykh resursiv komertsiiym bankom* [Structure of attracting financial resources by commercial bank] / L.S. Kutidze, O.A. Hranko // *Ekonomichnii prostir.* – 2009. – №23/2. – P. 131 – 139.

10. Neskorodieva I.I. *Doslidzhennia sutnosti finansovykh resursiv banku* [Research for nature of the financial resources of the bank] / I.I. Neskorodieva, Iu.I. Iefimova // *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti.* – 2012. – № 38. – P. 199 – 203.

11. Zemliachov S.V. *Sutnist, dzherela formuvannia ta znachennia resursnoi bazy komertsiiynykh bankiv* [The essence of the sources of formation and significance of the resource base of commercial banks Elektronnyi resurs] / S.V. Zemliachov // Ofitsiiniy sait Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho. <http://www.nbu.gov.ua>.

12. Vovchak O.D. *Kredyt i bankivska sprava: pidruchn.* [Credit and Banking, textbook] / O.D. Vovchak, N.M. Rushchysyn, T.Ia. AndreiKiev – K.: Znannia, 2008. – 564 p.

13. Shevtsova M.Iu. *Optyimizatsiia formuvannia bazy banku* [Optimization of formation of the resource base of the bank] / M.Iu. Shevtsova, H.E. Burchak // *Visnyk Dnipropetrovskoho universitetu. Seriia «Ekonomika».* – 2011. – № 5(3). – P. 161 – 170.

14. *Ofitsiiniy sait Natsionalnoho banku Ukraini* [The official site of the National Bank of Ukraine] <http://www.bank.gov.ua>

15. *Ofitsiiniy sait Natsionalnoho reitynhovoho ahenstva «Rurik»* [The official site of the National rating agency «Rurik»] <http://rurik.com.ua>.